

Pražák, Richard

[Lindroos, Hilikka Annikki; Čermák, František. Stručná mluvnice finštiny]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 1984, vol. 33, iss. A32, pp. 127-128

ISSN 0068-2705

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100944>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Hilkka Lindroosová—František Čermák: Stručná mluvnice finštiny, Karlova univerzita, Praha 1982, 234 stran.

Stručná mluvnice finštiny H. Lindroosové a Fr. Čermáka, vydaná ve skriptech filozofické fakulty KU v Praze, je naší první mluvnicí finštiny a zároveň jednou z prvních gramatik finštiny ve slovanských jazycích po spisu *Grammatika finskogo jazyka, Fonetika i morfologija*, Moskva—Leningrad 1958, nepočítáme-li do ruštiny přeloženou mluvnici Hakulinenovu z r. 1955. Stručná mluvnice finštiny rozšiřuje naše již mnohem početnější mluvnice maďarštiny, počínaje mluvnicí Vodnaříkovou z 60. let minulého století (vyšla v Brně 1867) a konče mluvnicí Blaskovicovou z 50. let našeho století, o další ugrofinský jazyk.

V mluvnici finštiny dostáváme do rukou gramatiku lingvisticky neobyčejně zajímavou proto, že spojuje charakteristické aglutinační rysy ugrofinských jazyků s prvky blízkými indoevropské flexi. Bohatý systém pádů a postpozic, zvláště záporné sloveso, neobyčejně rozvinutá soustava nominálních tvarů, participií a infinitivů, střídání silných a slabých souhláskových stupňů v slovních kmenech, a přitom jednotný morfologický ráz slova, vytvářejí z finské mluvnice neobyčejně poutavý, kontrastní i složitý, ale přitom dobře prokomponovaný celek.

Stručná mluvnice finštiny klade právem hlavní důraz na morfologii, přináší však i základní poznatky fonetické, pravopisné a syntaktické a přihlíží i k odchýlkám mluveného jazyka a k některým již neužívaným historickým tvarům. Velmi zdařilý je podrobný popis finských pádů a jejich mnohaúčelových funkcí, detailní a přesný soupis postpozic i přehled o tvorbě slov. Snad jen partie o tvorbě substantiv mohla být doplněna poučením o tvorbě finských kompozit, o nichž autoři v úvodu (0.4) správně poznamenávají, že jsou pro finský slovník velmi typická. Velmi užitečné jsou přehledy typů skloňování substantiv a adjektiv i časování sloves. Oproti vžitě praxi gramatické i slovníkářské zde autoři neuvádějí 85 typů jmenných a 45 typů slovesných, ale výklad o typech jmenných zhušťují na 14 (resp. 21) typů, a výklad o typech slovesných na 12 (resp. 42) typů, přičemž u jmen si všimají jen typů jednokmenových a dvoukmenových a neuvádějí typy složené (vzory *pyhäpäivä*, *omatunto*, *harmahaanhi*) a z obvykle uváděných pádů při jmenných typech nezahrnují *essiv* a *illativ* pl.

Stručná mluvnice finštiny je poučná jak ve srovnávacích relacích ugrofinských a indoevropských (ve finštině existují např. vysoce rozvinuté prostorové vztahy, faktická flexibilita osobních zájmen, značné bohatství nominálních tvarů aj.), tak i v relacích finsko-českých, kde lze z mnoha dílčích rozdílů upozornit nejen na obecně ugrofinskou plurálnost tázácích zájmen *kdo*, *co*, ale např. i na skutečnost, že české neosobní pasivum nemůže finština vyjádřit pasívně (např. větu *muž byl zabit při autonehodě* musí tlumočit aktivně *mies kuoli autonnettomuudessa*). V řadě případů se ve finštině rozlišuje mezi pasívnem a zvláštním pasívním slovesem bez aktivního významu.

Pro českého čtenáře je přirozené nejdůležitější obsažný výklad nejvíce diferenčních prvků, a to složitě soustav finských participií a infinitivů. Finská participia zahrnují mnoho funkcí, mají zvýšenou hodnotu syntaktickou a vyjadřují především čas a rod, mohou se však také skloňovat a mít plurál. Z pěti finských infinitivů je v pádových spojeních funkčně nejbohatší infinitiv třetí, formálně shodný s tzv. agentním participiem. První infinitiv se člení na krátký a dlouhý, přičemž krátký je slovníkovým, základním tvarem, kdežto dlouhý se pojí s posesívním sufixem a vyjadřuje účelovost.

Autoři také právem zdůrazňují prvořadost časových a prostorových kritérií finské gramatiky, projevujících se kromě základních kategorií mj. např. i v použití lokálně adverbialního komparativního sufixu u některých substantiv (*illempana* — později večer, *illemaksi* — nejpozději večer, *rannempana* — blíže ke břehu, *rannemaksi* — nejbliže ke břehu atd.). Po straně terminologické se váže Stručná mluvnice finštiny důsledně na dnes vžitou normu jazykovědné terminologie; na rozdíl od dosavadních našich mluvníc maďarštiny, kde se ujal název vokální harmonie, zavádějí H. Lindroosová a Fr. Čermák zřejmě oprávněně termín vokálová harmonie, který je přesnější a odlišuje tuto jazykovědnou problematiku jednoznačně od terminologie hudební.

V této stručné informativní zprávě bylo možno jen velmi mezerovitě poukázat na bohatou problematiku finské gramatiky, s níž nás zasvěceným způsobem seznamuje Stručná mluvnice finštiny H. Lindroosové a Fr. Čermáka. I když toto skriptum má sloužit především jako pedagogická pomůcka při výuce finštiny na Karlově univerzitě, poslouží nesporně i k orientaci našich vědeckých pracovníků o tomto významném a u nás málo známém ugrofinském jazyce. Užitečnost publikace zvyšuje i základní česko-finská jazykovědná terminologie

a vybraná bibliografie na konci díla. Jde o práci průkopnickou a hodnotnou, její význam pro rozvoj naší jazykovědné ugrofinistiky a výuky finštiny v našem prostředí nelze plně docenit.

Richard Pražák

DESÁTÝ MEZINÁRODNÍ KONGRES FONETICKÝCH VĚD

Po Amsterdamu (1932), Londýně (1935), Ghentu (1938), Helsinkách (1961, Münsteru (1964), Praze (1967), Montrealu (1971), Leedsu (1975) a Kodani (1979) se ve dnech 1.—6. srpna 1983 konal jubilejní X. mezinárodní kongres fonetických věd v Utrechtu. Organizátoři kongresu byl pověřen výbor ve složení M. P. R. van den Broecke, F. J. Koopmansová—van Beinum, S. G. Nootboom, L. C. W. Pols a A. M. van der Linden—van Nierkerk v čele s prezidentem A. Cohenem a nutno říci, že se svého poslání se ctí zhostil. Vědecká i společenská úroveň byla vysoká, na pořad byly zařazeny hodnotné referáty předních badatelů, jejichž volbou se organizátoři snažili obsáhnout co nejširší paletu jednotlivých fonetických věd, vybraní referující pak podat co nejširší přehled o výsledcích výzkumu v daném úseku. Program nabízel 5 typů setkání: pléna, symposia, sekce, panelové diskuse a pracovní skupiny. Úspěšná jednání na všech těchto akcích, stejně jako možnost neformálních setkání jednotlivých badatelů byla dána vhodnou volbou místa konání kongresu: moderní kongresová hala Jaarbeurs Congress Centre, jež skýtala maximální počet prostorově vyhovujících a technicky vzorně vybavených místností.

Po slavnostním zahájení prezidentem kongresu a pozdravných projevech čelných představitelů utrechtské odborné veřejnosti byla požádána o úvodní slovo prezidentka předcházejícího fonetického kongresu konaném v Kodani — prof. Eli Fischer-Jørgensenová. Dlužno konstatovat, že tato volba byla neobyčejně šťastná. Ve svém referátu „*Some Aspects of the Phonetic Sciences, Past and Present*“ podala vysoce vědecky fundovaný přehled historie fonetického bádání od minulosti k dnešku s erudicí jí vlastní. V následujících plenárních zasedáních, jež probíhala v dopoledních hodinách, byly předneseny referáty s následující tematikou: „*Speech and Hearing*“; „*Relation between Speech Production and Speech Perception*“; „*Can Models of Evolutionary Biology Be Applied to Phonetic Problems?*“; „*Psycholinguistic Contribution to Phonetics*“; „*Speech Technology in the Next Decades*“. Doba mezi 15. a 17. hodinou byla vymezena pro konání symposií, k nimž úvodní referáty přednesli I. Lehiste, John Allen, C. Scully, A. J. Fourcin, J. Ohala a D. H. Klatt. Posluchači zde měli možnost nejen vyslechnout informace o nejnovějších výsledcích bádání v oblasti sémantiky, syntaxe, prozodie, syntézy řeči, aplikace moderních experimentálních metod při výzkumu mluvních orgánů, percepci i produkci řeči, přirozené i umělé, ale v jednom případě i sami plodně zasáhnout do diskuse. Cca 3 hodiny denně byly vymezeny pro referáty v sekcích. Ty zahrnovaly následující oblasti: 1. *Acoustic Manifestations of Speech*; 2. *Speech Synthesis*; 3. *Acoustic Analysis and Coding of Speech*; 4. *Automatic Speech Recognition*; 5. *Physiology and Acoustics of Speech Production*; 6. *Physiological Manifestations of Speech Sounds*; 7. *Psychoacoustics of Speech*; 8. *Perception of Phonemes*; 9. *Word Perception*; 10. *Stress and Accent*; 11. *Temporal Organization of Speech*; 12. *Communicative Functions of Prosody*; 13. *Pitch and Intonation*; 14. *Speech Acquisition*; 15. *Sociophonetics*; 16. *Phonetics and Phonology*; 17. *Phonology*; 18. *History of Phonetics*; 19. *Phonetics and Foreign Language Teaching*; 20. *Speech Pathology and Aids for the Handicapped*; 21. *Hearing Pathology and Speech*; 22. *Speech Errors*. Již pouhý výčet okruhů, stejně jako skutečnost, že v každé z uvedených sekcí proběhlo průměrně 20 dvacetiminutových referátů, naznačuje, že účastníci kongresu neměli snadnou volbu ve snaze vyslechnout alespoň ta témata, jež bezprostředně souvisejí s předmětem jejich vědeckého zájmu, a že mnohdy byli odkázáni jen na informace, již získali prostřednictvím studia uveřejněných resumé v publikaci „*Abstracts of the Tenth International Congress of Phonetic Sciences*“, jež byla přihlášeným účastníkům předem zaslána. Paralelně probíhaly i panelové diskuse během dne, zatímco diskusím v pracovních skupinách byly rezervovány hodiny večerní. Celkově bylo předneseno 7 referátů v plénu, 6 referátů v rámci symposií a cca 500 referátů v rámci jednotlivých sekcí, posterů a pracovních skupin. Již počet sám a tím spíše mnohoborovost a specifika jednotlivých referátů ukazuje, že jakýkoliv pokus referovat souhrnně o nových poznatcích by byl kusý a nepochybně zkreslující. Omezím se proto na shrnutí získaných zkušeností ze sekce, v níž jsem vyslechla téměř všechny přednesené referáty, tj. sekce o osvojování řeči.